

GENNARO D' IPPOLITO, TRIFIODORO E VERGILIO: Il proemio della «Pressa di Ilio» e L' Esordio del Libro Secondo dell' «Eneide», Palermo 1976, σσ. 1—30.

Ὁ Τριφιόδωρος (κατὰ Σουΐδα Τρυφιόδωρος) ἦτο ἐπικός ποιητὴς καταγόμενος ἐκ τῶν περιχώρων ἢ ἐξ αὐτῆς τῆς Πανοπόλεως τῆς Αἰγύπτου. Φέρεται ζῆσας κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 5ου μ. Χ. αἰ. Κατὰ τὸν Σουΐδα ἔγραψε «Μαραθωνιακά, Ἰλίου ἄλωσιν, Τὰ κατὰ Ἴπποδάμειν, Ὀδύσειαν» λειπογράμματων — ἔστι δὲ ποίημα τῶν Ὀδυσσεῶς καμμάτων, καὶ ὅσα μυθολογοῦσι περὶ αὐτοῦ — καὶ ἄλλα». Ὁ λόγος πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τοῦ σωζομένου ἔπους τοῦ «Ἰλίου ἄλωσιν» ἐξ 691 ἐξαμέτρων στίχων συγγραμμένου. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶναι πτωχὸν εἰς ἐπινοήσεις καὶ δὲν διακρίνεται διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τοῦ ὕφους του, παρατηροῦμεν ἐπιδράσεις τοῦ Ὀμήρου, Νόννου, Κοῖντου Σμυρναίου, Ἀππολλωνίου Ροδίου καὶ πρὸ παντὸς τοῦ λατίνου ποιητοῦ Βεργιλίου.

Παρὰ πολλοῖς μελετηταῖς τοῦ Τριφιόδωρου ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψις ὅτι ὁ μέχρι τοῦ 5ου αἰῶνος ἑλληνιστικὸς πολιτισμὸς τῆς Αἰγύπτου πολὺ μικρὰν σχέσιν εἶχε μὲ τὴν λατινικὴν Λογοτεχνίαν. Ἀντιθέτως ὁ συγγραφεὺς τῆς παρουσιαζομένης ἐργασίας ὑποστηρίζει ὅτι αὐτὸ δὲν ἀληθεύει, διότι ἐπὶ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ (3ος αἰ. μ. Χ.) ἐμφανίζεται μία τάσις ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξαφάνισέως τῶν γλωσσικῶν διαφορῶν ἀφ' ἑτέρου δὲ δημιουργίας μιᾶς ἐθνικῆς γλώσσης τῆς αὐτοκρατορίας, τάσις ἡ ὁποία εἶναι αἰσθητὴ εἰς ὅλας τὰς ἑλληνιστικὰς ἐπαρχίας. Διὰ τοῦ αὐτοῦ συλλογισμοῦ ὑποστηρίζει ὅτι ὁ ἑλληνιστικὸς πολιτισμὸς τῆς Αἰγύπτου εὗρισκετο εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὰ ἔργα τοῦ Βεργιλίου παραλλήλως πρὸς τὰς ὑπαρχούσας ἑλληνικὰς μεταφράσεις αὐτῶν. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀναφέρει ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς τὴν εὔρεσιν παπύρου ἐν Λονδίῳ προερχομένου ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἀνήκοντος εἰς τὸν 3ον ἢ πιθανὸν τὸν 2ον μ. Χ. αἰῶνα, ὅστις περιεῖχε μέρος τοῦ Βεργιλιανοῦ ἔργου. Κατόπιν τούτων ὁ συγγραφεὺς ἀγεται εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ πολιτιστικαὶ συνθήκαι τῆς Αἰγύπτου τοῦ 3ου καὶ 4ου μ. Χ. αἰ. οὐδόλω; ἀποκλείουν τὴν πιθανότητα νὰ ἐγνώριζε ὁ Τριφιόδωρος τὴν λατινικὴν γλῶσσαν καὶ συνεπῶς τὴν δυνατότητα νὰ ἦτο κατ' ἄμεσον τρόπον οἰκεῖος μὲ τὴν λατινικὴν Λογοτεχνίαν.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος συγκρίνει ὁ σ. τὴν «Ἰλίου ἄλωσιν» τοῦ Τριφιόδωρου μὲ τὸ II βιβλίον τῆς Αἰνειάδος τοῦ Βεργιλίου. Τὴν σχέσιν τῶν δύο ποιητῶν δὲν ἐξαρθᾶ τόσον ἐκ τοῦ θέματος καθ' ἑαυτοῦ — ἐφ' ὅσον τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἰλίου εἶχον χρησιμοποίησει ὡς θέμα τῶν πολλοὶ ἄλλοι μέχρι τῆς ἐποχῆς του συγγραφεῖς. Εὗρισκε ὅμως καὶ ἐξάγει τὴν ὁμοιότητα μεταξὺ τῶν ὄσον ἀφορᾶ εἰς τὴν πλοκὴν καὶ κυρίως εἰς τὴν ιδέαν τῆς μοίρας, ἡ ὁποία δεσπόζει εἰς τὴν ποίησιν ἀμφοτέρων τῶν ποιητῶν. Ἀμεσον ἐξάρτησιν τοῦ Τριφιόδωρου ἀπὸ τὸν Βεργίλιον διακρίνει ὁ σ. εἰς τὴν μορφὴν (γλῶσσαν), θέμα εἰς τὸ ὁποῖον ἀφιερώνει τὸ μεγάλον λατίνον μέρος τῆς ἐργασίας του.

Σχετικῶς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο τῆς ἐξαρτήσεως τοῦ Τριφιόδωρου ἀπὸ τὸν Βεργίλιον, βεβαίως, ὁ σ. δὲν πρωτοτυπεῖ, διότι πολλοὶ μελετηταὶ τοῦ Τριφιόδωρου, ὡς οἱ Castiglioni, Weinberger, Noack, Heinze, Cesargo κλπ. ἔχουν πραγματευθῆ αὐτὸς ὅμως θὰ πρέπη νὰ ἐξαρθῆ ἡ προφορὰ τοῦ συγγραφέως, ἡ ὁποία συνίσταται κυρίως εἰς τὴν διὰ διεξοδικῆς γλωσσικῆς συσχετίσεως τῶν δύο ποιητικῶν κειμένων κατάδειξιν τῆς μορφικῆς ἐξαρτήσεως τοῦ Τριφιόδωρου ἀπὸ τὸν μέγαν λατίνον ποιητὴν Βεργίλιον.